

Lagmotion LM 41/2024 rd

Sofia Virta gröna m.fl.

Lagmotion med förslag till lag om ändring av 21 kap. i strafflagen

Till riksdagen

LAGMOTIONEN

Syftet med lagmotionen är att införa en särskild brottsbenämning, barnfridsbrott, för situationer där ett barn som står gärningsmannen eller offret nära exponeras för ett brott, det vill säga ser, hör eller är närvarande när brottet begås.

MOTIVERING

Bakgrund

FN:s konvention om barnets rättigheter har gällt som lagstiftning i Finland sedan 1991. Konventionen förpliktar staten att vidta alla lämpliga åtgärder för att trygga barnens rättigheter, däribland barnets rätt till en trygg uppväxtmiljö och skydd mot våld, vanvård och utnyttjande. Konventionen bygger på fyra allmänna principer: förbud mot diskriminering, barnets bästa ska komma i främsta rummet, rätt till liv och utveckling samt rätt att bli heard.

I artikel 12 i konventionen betonas det att barn som är i stånd att bilda egna åsikter har rätt att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör honom eller henne. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Denna rätt gäller alla barn oberoende av ålder. Också icke-verbal kommunikation, såsom lek eller kroppsspråk, kan ge uttryck för barnets åsikter. Om barnet inte kan uttrycka sina åsikter direkt, ska de utredas på något annat sätt.

Enligt artikel 19 ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa, sociala och utbildningsmässiga åtgärder för att skydda barnet mot alla former av våld, skada eller övergrepp, vanvård eller utnyttjande medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavarens eller annan persons vård. Dessutom ska Finland i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1385 om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer i den nationella lagstiftningen fastställa att det är en försvårande omständighet när ett brott begås mot ett barn eller i närvaro av ett barn. Direktivet trädde i kraft den 13 juni 2024. Direktivet motsvarar delvis den bestämmelse i Istanbulkonventionen enligt vilken det vid föreläggande av straff ska beaktas som en försvårande omständighet om brottet har begåtts i närvaro av ett barn. Finland måste genomföra direktivet inom tre år.

Lagmotion LM 41/2024 rd

Nuläge och förslag

Varje år blir hundratusentals barn i Finland vittne till våld i nära relationer. Våldet kan vara fysiskt, psykiskt eller bådaddera. Våldet har allvarliga följder för barnen och de kan ta sig uttryck i psykisk stress, ångest och depression samt i hälsoproblem både på kort och på lång sikt. Även våld som inte riktar sig direkt mot barnet kan ha skadliga effekter på barnets utveckling och välbefinnande.

I enkäten Hälsa i skolan 2021 uppgav 14,2 procent av eleverna i årskurs 4 och 5 och 13,4 procent av eleverna i årskurs 8 och 9 att de bevittnat fysiskt våld mellan andra familjemedlemmar under det senaste året. År 2019 var motsvarande siffror 10,1 procent respektive 10,8 procent. Det är svårt att bedöma hur många som de facto upplever våld i hemmet, eftersom endast en bråkdel av fallen kommer till myndigheternas kännedom. Enligt en undersökning som Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter genomförde 2012 hade 30 procent av kvinnorna i Finland utsatts för fysiskt eller sexuellt våld av sin partner och 53 procent för psykiskt våld. Det visar att barns exponering för våld i nära relationer är ett omfattande fenomen.

Enligt Institutet för hälsa och välfärd är det utmärkande för våld i nära relationer att våldet inte bara påverkar den som utsätts för våldet utan också hela den närmaste kretsen. Med exponering för våld avses att en person lever i en våldsam miljö och fruktar våld eller följderna av våld i en nära relation. Begreppet används i allmänhet om situationer där ett minderårigt barn tvingas leva i en hotfull omgivning eller bevittna våld mellan två till barnet närstående vuxna. Våldet orsakar många slags problem också för de familjemedlemmar som inte utsätts för våldet i form av direkt misshandel.

Det finns många former av exponering för våld i nära relationer och parrelationer. Det kan röra sig om att ett barn ser eller hör fysiskt våld mellan föräldrarna eller vårdnadshavarna. Även om barnet inte ser när våldet begås, kan det ändå se spår av våldet, såsom blåmärken eller föremål som gått sönder. Typiska exempel på exponering för våld är också samtal om våld, en atmosfär av rädsla och hot, exponering för följderna av våld samt annan medvetenhet om våld.

I dag betraktas exponering för våld i nära relationer och parrelationer som en form av våld mot barn. Våld mellan föräldrarna kan ha skadliga effekter på barnets känsloliv och psykiska och fysiska utveckling samt på anknytningen mellan barnet och föräldrarna. Forskning visar att följderna av exponering för våld i nära relationer liknar följderna av andra former av våld. De kan leda till livslånga hälsoproblem. Våldsspiralen är ofta generationsöverskridande, eftersom en person som utsatts för eller bevittnat våld som barn riskerar att uppleva våld också senare i livet. Enligt vissa undersökningar kan det vara skadligare för barnet att bevittna våld än att självt bli utsatt för våld. När barnet ser att den ena föräldern utövar våld mot den andra kan barnet känna sig känslomässigt övergivet och oskyddat, vilket kan påverka barnets anknytning till båda föräldrarna negativt.

Ofta sker våld inom familjen när barnen är hemma och våldsamheterna kan pågå i flera timmar. Våldet upprepas ofta och blir grövre med tiden. Interna familjeangelägenheter betraktas som privata och därför ingriper sällan utomstående i våldet. Barnets lidande uppfattas nödvändigtvis inte om våldet inte riktar sig direkt mot barnet.

Lagmotion LM 41/2024 rd

Finlands lagstiftning skyddar i nuläget inte i tillräcklig utsträckning barn som exponeras för våld, alltså ser, hör eller är närvarande när våld begås, eller för andra brottsliga handlingar mellan närstående. Ett barns närvaro i dessa situationer är således inte straffbart och räknas inte heller som en skärpningsgrund (6 kap. 5 § i strafflagen). När man överväger åtal och utmäter straff betraktas gärningen emellertid som en helhet och då kan det vara möjligt att gärningen bedöms som grov. Det är ändå nödvändigt att lägga vikt vid barnens särskilda utsatthet i situationer där gärningsmannen är en närstående till barnet.

För att stärka barns straffrättsliga skydd bör det införas ett barnfridsbrott som gör det straffbart att exponera barn för våld eller sexualbrott i nära relationer. Polisen kommer sällan i kontakt med denna grupp, dels på grund av att gärningarna inte utreds som brott mot barn, dels på grund av vårdnadshavarnas rätt att förbjuda polisen att förhöra barnen. Barnen saknar ställning som offer i rättssystemet, vilket hindrar dem från att få direkt hjälp. Om barnfridsbrott införs som brott får barn bättre skydd samtidigt som det säkerställer att barn som exponeras för våld får det stöd och den hjälp de behöver.

Som närstående till ett barn räknas barnets föräldrar, föräldrarnas nya partner, syskon, halvsyskon eller andra släktingar, såsom far- eller morföräldrar eller föräldrarnas syskon, om barnet har starka emotionella band till dessa. En nära relation kan fortsätta även om man inte längre bor tillsammans, till exempel om en bonusförälder flyttar ut.

Det föreslås att sådana allvarliga vålds- och sexualbrott som mord, misshandel, våldtäkt och sexuellt utnyttjande som ett barn kan exponeras för ska vara straffbara. Försök till sådana brott ska också vara straffbara. En ny brottsrubricering, "barnfridsbrott", ska enligt förslaget fogas till 21 kap. i strafflagen och straffet ska vara fängelse i högst två år. För grova fall föreslås fängelsestraff på minst nio månader och högst fyra år, särskilt om gärningen har varit synnerligen allvarlig eller gärningsmannen har visat särskild likgiltighet.

De huvudsakliga konsekvenserna

I nuläget får barn som exponeras för brott som begåtts av närstående i regel inte målsägandestatus, vilket begränsar deras rättigheter vid förundersökning och rättegång. Det hindrar barnen från att få en särskild företrädare eller ett biträde. Dessutom kan vårdnadshavarna förhindra att barnet hörs. Genom att införa brottsbenämningen barnfridsbrott hindras vårdnadshavarna från att motsätta sig att barnet hörs, vilket kan bidra till att avslöja andra fall av misshandel som barnet upplevt. Kriminalisering har en stark normerande effekt som kan förebygga våld mot barn och andra brott. Dessutom stärker införandet av brottsbenämningen barnfridsbrott barnens rättigheter i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter, särskilt genom att skydda barn mot våld och främja deras rätt att bli hörda.

Internationell jämförelse

I de flesta nordiska länder har barnets ställning i våldsfall mellan vuxna beaktats bättre än i Finland. Sverige har särskilt kriminaliserat situationer där barn tvingas bevittna våld mellan sina närstående. Straffet är fängelse i högst två år, i grova fall upp till fyra år. I Danmark kan barns exponering för våld vara straffbart som psykologiskt våld och ofta betraktas det som en skärpnings-

Lagmotion LM 41/2024 rd

grund. Enligt Norges strafflag betraktas det som en försvårande omständighet att ett brott har begåtts i närvaro av ett barn. I flera andra europeiska länder, såsom Belgien, Estland, Lettland, Portugal och Spanien, kan det leda till strängare straff om våldet har bevitnats av ett barn.

Vi föreslår

att riksdagen godkänner följande lagförslag:

Lag

om ändring av 21 kap. i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 21 kap. i strafflagen (39/1889) en ny 19 § som följer:

21 kap.

Om brott mot liv och hälsa

19 §

Barnfridsbrott

Den som gör sig skyldig till ett brott som avses i

- 1) 1—6 eller 7 § i detta kapitel,
- 2) 20 kap. 1—6, 12 eller 15 §,
- 3) 24 kap. 1 eller 2 §,
- 4) 25 kap. 1—3 eller 7 §, eller
- 5) i 35 kap. 1 eller 2 §

eller till försök till något av de brott som nämns i 1—5 punkten ska när brottet har begåtts i närvaro av ett barn och barnet är nära anhörig eller tidigare nära anhörig till gärningsmannen eller offret för *barnfridsbrott* dömas till fängelse i högst två år.

Om brottet som helhet bedömt är ringa ska gärningsmannen dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet som helhet bedömt är grovt, ska gärningsmannen för *grovt barnfridsbrott* dömas till fängelse i minst nio månader och högst fyra år.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Lagmotion LM 41/2024 rd

Helsingfors 4.11.2024

Sofia Virta gröna
Marko Kilpi saml
Tiina Elo gröna
Vesa Kallio cent
Joona Räsänen sd
Krista Mikkonen gröna
Aino-Kaisa Pekonen vänst
Minja Koskela vänst
Pinja Perholehto sd
Jenni Pitko gröna
Otto Andersson sv
Vilhelm Junnila saf
Bella Forsgrén gröna
Mai Kivelä vänst
Noora Fagerström saml
Jani Kokko sd
Veijo Niemi saf
Jari Ronkainen saf
Timo Heinonen saml
Jukka Kopra saml
Elisa Gebhard sd
Pekka Aittakumpu saf
Anders Norrback sv
Mikko Ollikainen sv
Pauli Kiuru saml
Lotta Hamari sd
Nasima Razmyar sd
Oras Tynkkynen gröna
Eeva Kalli cent
Timo Furuholm vänst
Jouni Ovaska cent
Mikko Savola cent
Ben Zyskowicz saml
Joakim Vigelius saf
Antti Kangas saf
Terhi Koulumies saml
Sari Tanus kd
Eerikki Viljanen cent
Ari Koponen saf
Mikko Polvinen saf
Pia Lohikoski vänst
Saku Nikkanen sd
Suna Kymäläinen sd
Inka Hopsu gröna

Lagmotion LM 41/2024 rd

Eva Biaudet sv
Marko Asell sd
Ilmari Nurminen sd
Atte Harjanne gröna
Hanna Holopainen gröna
Tuula Väättäinen sd
Piritta Rantanen sd
Mika Kari sd
Paula Werning sd
Harry Harkimo liik
Timo Suhonen sd
Juha Viitala sd
Anna-Kristiina Mikkonen sd
Johan Kvarnström sd
Laura Meriluoto vänst
Antti Kaikkonen cent
Heikki Autto saml
Jessi Jokelainen vänst
Onni Rostila saf
Veronika Honkasalo vänst
Petri Honkonen cent
Mira Nieminen saf
Sara Seppänen saf
Mikko Lundén saf
Merja Rasinkangas saf
Ville Valkonen saml
Janne Heikkinen saml
Saara-Sofia Sirén saml
Hanna Räsänen cent
Mauri Peltokangas saf
Anne Rintamäki saf
Juha Mäenpää saf
Minna Reijonen saf
Hanna-Leena Mattila cent
Kim Berg sd
Pia Viitanen sd
Eemeli Peltonen sd
Aki Lindén sd
Lauri Lyly sd
Seppo Eskelinen sd
Helena Marttila sd
Krista Kiuru sd
Matias Mäkynen sd
Markus Lohi cent
Ville Skinnari sd
Tuula Haatainen sd

Lagmotion LM 41/2024 rd

Pihla Keto-Huovinen saml
Pekka Haavisto gröna
Päivi Räsänen kd
Ritva Elomaa saf
Tuomas Kettunen cent
Christoffer Ingo sv
Juha Hänninen saml
Timo Vornanen tv
Atte Kaleva saml
Mia Laiho saml
Peter Östman kd
Fatim Diarra gröna
Saara Hyrkkö gröna
Miapetra Kumpula-Natri sd
Susanne Päivärinta saml